

nascimur, nec humanum cōceptum esse iniquitatis exsortem, quia concipimur, inquit, in peccato parentum, & in delictis eorum nascimur. Sed & ipse partus habet contagia sua, nec vnum tantummodo habet ipsa natura contagium. Dicit diabolus feneratorum, à quo Eva maculata obnoxie successio- nis vsus, omne genus defeneratorum humanum. Dicit à diabo- lo Euan deceptam, vt supplantaret virum, obligaret heredi- tatem. Dicit Adam ita morsu vitiatum esse serpentis, vt omnes illo vulnere claudicemus. Dicit per corporum viri & femine commixtionem neminem expertem esse delicti. Quo- autem expert delicti est, idem Dominus Christus, etiam hu- iusmodi esse conceptionis expertem. Haecenus Augustinus.

CAPVT SECVNDVM De Gratia & libero Arbitrio.

I. Liberum arbitrium non esse rem de solo ti- tulo, aut titulum sine re.

AN forte verendum est ne liberum tollere vi-
deamur arbitrium, cum omnia per quæ pro-
pitiat Deus, ad ipsum dicimus esse referen-
da? Quod nequaquam esse consequens veritatis osten-
ditur. Operante enim Spiritu Dei iuuatur arbitrium,
non aufertur, & hoc agit gratia & voluntas peccato
corrupta, vanitatibus ebria, seductionibus circum-
septa, difficultatibus impedita, non remaneat in lan-
guoribus suis, sed per opem miserentis medici cura
reualescat, & gaudeat se non interrogantem edo-
ctam, & non quarentem esse quaesitam. Tom. 3. lib.
Epist. 10. Epist. 84.

Non seruili ad obediendum constringimur ne-
cessitate, sed voluntate arbitra, siue ad virtutem prop-
tendimus, siue ad culpam inclinamur. Et ideo nos
aut liber affectus ad errorem trahit, aut voluntas re-
uocat rationem secuta. Tom. 4. lib. 1. de Iacob & vita be-
ata, Cap. 1.

Gratia Dei nō
tollit liberum
arbitrium.

Nō cōstringi-
mur ad peccā-
dū seruili ne-
cessitate, sed
libera volūta-
te aequē virtu-
tes ac vitia
amplecti pos-
sumus.

Etenim

Deus homini liberum arbitrium dedis. bat panes meos.] Bene ait, Speravi: quia homini dedit eligendi arbitrium quid sequatur. Posui, inquit, ante te bonum & malum. Si malum elegeris, non natura delinquit, sed eligentis affectus. *Tom. 4. in enarrat. psal. 40.*

In nostra potestate est, ut aut adversarius noster subijciatur nobis, aut resulet. Quot sunt dies serui tui quādo facies mihi de persequentibus me iudicium?] Dominus Iesus veniens in hunc mundum per virginis partum, subiecit animæ nostræ omnes contrarias potestates, ut fide tua, verbo tuo, conuersatione tua & operibus conerantur. Si ergo non conteris aduersarium, tua culpa est, qui permittis non vteris potestate. In nobis est igitur, ut aut subijciatur aduersarius, aut resulet. Si enim actus noster displiceat, incipit aduersarius superbire: si autem bonis inhæreamus operibus, ut exerceamus studia castitatis, iustitiæ, continentię, calcamus serpētem & scorpionem. Calcamus enim illum pedibus castitatis, cōterimus & scorpionem, ne possit excutere: calcamus continentię vestigijs, verēdicię, iustitięque gressibus. Possumus ergo & in hac breui vita triumphum de aduersarijs habere perpetuum. *Tom. 4. Serm. 11. in psal. 118.*

Homo per demōnē non volūtatē, sed voluntatis sanitate priuatus est. Qui Deo non placet, cui nisi sibi & diabolo placet? A quo cūm homo spoliaretur: non voluntate, sed voluntatis sanitate priuatus est: quia nec detru-di ab innocentię statu possiet, nisi voluntate peccaret. *Et mox:* Non ergo fidat homo de viribus suis, quæ etiam cūm essent integræ, non steterunt: sed per illum quærat victoriā, qui solus non est victus, & omnibus vicit. Et si quærit, non dubitet querendi affectum ab illo se accepisse quem quærit. Nec quia Spiritu Dei agitur, ideo se putet liberum arbitrium non habere, quod ne tunc quidem perdidit, quando diabolo voluntate se dedit, à quo iudicium voluntatis deprauatum est non ablatum. *Tom. 2. lib. 1. de vocatione gentium, Cap. 3.*

II. In potestate hominis esse vias suas facere malas.

QVorum igitur nos sumus domini, horum principia extrinsecus non requiramus, nec derivamus in alios, sed agnoscamus ea quæ proprie nostra sunt. Quod enim possumus non facere si nolumus, huius electionem mali nobis potius debemus quam alijs ascribere. Ideo etiam in iudicijs istis voluntarios reos, non ex necessitate compulsos, culpa stringit, poena condemnat. Neque enim si per furorẽ aliquis innocentem premerit, obnoxius morti est: quin etiam ipsius diuinæ legis oraculo, si quis per imprudentiam intulerit necem, accipit impunitatis spem, refugij facultatem, vt possit euadere. *Tom. 4. lib. 1. Hexæameron, Cap. 8.*

Hæc autem summarim breuiterque perstricta ad id valent, vt certissime nouerimus nullum fidelium à Deo non discedentem relinqui, neque cuiusquam ruinam ex diuina esse constitutione dispositam, sed multis qui iam iudicio rationis vruntur, ideo liberum esse discedere, vt non discessisse sit præmium: vt quod non potest, nisi cooperante Spiritu Dei fieri, eorum meritis deputetur, quorum id potuit voluntate non fieri. Quæ voluntas in malis actionibus sola esse potest, in bonis autem sola esse non potest. *Tom. 2. lib. 2. de vocatione gentium, Cap. 4. Vide Tom. 5. lib. Hexæameron, Cap. 9.*

III. Liberum arbitrium non velut inanime quoddam, nihil omnino agere, aut mere passiuè se habere, sed adiuuanti Deo cooperari posse.

GRatia quidem Dei in omnibus iustificationibus præeminet, suadendo exhortationibus, monendo exemplis, terrendo periculis, incitando miraculis, dando intellectum, inspirando consilium,

Electionẽ malis nobis potius quã alijs ascribere debemus.

Si ad peccandum inuiti cogimur, Deus iniustus est, qui nos propter peccata affligit.

Nullius hominis ruina ex diuina constitutione disposita est.

corque ipsum illuminando, & fidei affectionibus imbuendo. Sed etiam voluntas hominis subiungitur ei, atque coniungitur, quæ ad hoc prædictis est excitata perfidijs, ut diuino in se cooperetur operi, & incipiat exercere ad meritum quod superno semine concepit ad studium, de sua habens mutabilitate si deficit, de gratiæ opitulatione si proficit. *Tom. 2. lib. 2. de vocat. gent. Cap. 9.*

Factum est autem cum baptizatus esset omnis populus. Vides quia ubique Domini virtus studijs cooperatur humanis, ut nemo possit ædificare sine Domino, nemo custodire sine Domino, nemo quicquam incipere sine Domino. Et ideo, iuxta Apostolum, * Siue manducatis, siue bibitis, siue quid facitis, omnia in gloriam Dei facite, in nomine Domini nostri Iesu Christi. *Tom. 5. lib. 2. Commentariorum in cap. 3. Lucae.*

* 1. Cor. 10.

III. Cum libertate arbitrij nec pugnare Dei præscientiam, nec prædeterminationem.

*Deum Cain à
parricidio re-
mouere cona-
tur.*

*Præscientia
Dei non com-
pulsit Cain ad
peccandum.*

Cum ergo talia ad Cain loqueretur Deus: (Qui-cesce & noli in insontem fratrem moueri, noli peccato regnum in te dare) numquid ambiguum est voluisse eum, & quantum ad medendi modum sufficiebat, egisse, ut Cain ab illo impietatis furore resipisceret? Sed malitia pertinax inde facta est inexcusabilior, unde debuit esse correctior. Et utique præsciebat Deus ad quem finem insaniētis esset progressura conceptio. Neque ex eo quod falli scientia diuina non poterat, necessitate peccandi urgebatur facinus voluntatis, à cuius utique intentione atque effectu potuit incolumitas Abel illæsa defendi, nisi placuisset Deo cum magna laude patientiæ suæ, ut temporalis furor impij, fieret perpetuus honor iusti. *Tom. 2. lib. 2. de vocat. gent. Cap. 4.*

Hæc æterna & semper tranquilla cognitio (Dei) nulla nos urget necessitate peccandi: nec inde man-
nat

nat iniquitas, unde iustitia. Quia cum bonus Deus omnia bona fecerit, & mali nulla sit omnino natura, à liberis voluntatibus, quas utique bonum fuit liberis fieri, spontanea orta est transgressio, & natura mutabilis, cuius incolumitas ab incommutabili pendebat essentia, à summo se bono dum proprio peruerse delectatur, abruptis, cui nunc ruina medetur gratia Dei.

Et infra: Quamuis ergo quod statuit Deus, nulla possit ratione non fieri, studia tamen non tolluntur orandi, nec per electionis propositum non relaxatur deo notio liberarum voluntatis Dei ita sit præordinatus effectus, ut

per laborem operum, per instantiã supplicationum, per exercitia virtutum, fiant incrementa meritorum: & qui bona gesserint non solum secundum propositum Dei, sed etiam secundum sua merita coronentur. Ob hoc enim in remotissimo ab humana cognitione secreto, præfinitio huius electionis abscondita est, & de nullo ante ipsius finem pronuntiari potest, quod in electorum gloria sit futurus, ut perseverantem humilitatem vtilis merus seruet, & * qui stat, videat ne cadat: & si forte aliqua victus tentatione corruerit, non absorbeatur tristitia, nec de eius miseratione diffidat, * qui alleuat omnes qui corruunt, & erigit omnes elisos. Dum enim in hoc corpore vivitur, nullius est negligenda correctio, nullius est desperanda reparatio. Oret itaque sancta Ecclesia, & pro ijs qui crediderunt gratias agens, proficientem eis perseverantiam perat. Pro ijs autem qui extra fidem sunt, poscat ut credant. Nec ideo ab obsecrationibus cesset, si pro aliquibus exaudita non fuerit.

* Deus enim qui omnes vult ad agnitionem veritatis venire, non potest quemquam sine iustitia refutare. Tom. 2. lib. 2. de vocat. gent. Cap. 10.

Per electionis propositum non relaxatur deo notio liberarum voluntatis Dei ita sit præordinatus effectus, ut Qui bona gesserint non solum secundum propositum Dei, sed etiam secundum sua merita coronantur.

* 1. Cor. 10.

* Psal. 144.

* 1. Tim. 2.

Deus non potest sine iustitia quemquam refutare.

V. Deum non operari mala opera, ita ut bona, verum illa permissue tantum, hæc proprie & per se.

Venerat Dominus Iesus omnes saluos facere peccatores, etiam circa impios ostendere suam debuit voluntatem. Et ideo nec proditurum debuit praterire, vt aduerterent omnes quod in electione etiam proditoris sui, seruandorum omnium insigne præterdidit, nec in colapsus est, vel Adam, quia mandatum accepit, vel Iudas quia electus est. Non enim necessitatem Deus vel illi præuaricationis vel huic proditoris imposuit, quia vterque si quod acceperat, custodisset, à peccato potuit abstinere. Denique nec Iudæos omnes credituros sciebat, & tamen ait: * Non veni nisi ad oues perditas domus Israel. Ergo non in mandante culpa est, sed in præuaricante peccatum est. Et quod in Deo fuit, ostendit omnibus, quod omnes voluit liberare. Nec tamen dico, quia præuaricationem nesciebat futuram, imo quia sciebat assero, sed non ideo pereuntis proditoris inuidiam in se debuit deriuare, vt ascriberetur Deo, quod vterque sit lapsus. *Tom. 4. lib. de Paradiso, Cap. 8.*

Non enim Deus ad hoc serpentem damnauerat vt noceat, sed quid futurus esset, ostendit. Et quidem tentatio illa, quod amplius hominibus profuit, superius demonstrauius: sed tamē cum legerimus quod scriptum est, dicente Deo: * Honorificantes me, honorificabo, & contemtor mei honore priuabitur, licet nobis ex his verbis aliquid æstimare. Deus enim operatur quod bonum est, nō quod malum. Ergo doceant te verba diuina, quia operatur gloriam, pœnam relinquit. *Cap. 15. eiusdem libri de Paradiso.*

Nunc consideremus qua ratione interrogauit Deus Cain, vbi esset frater suus, quasi nesciret occisum. Sed quod ad scientiam Dei spectat negantem arguit, & inficianti quasi sciens respondit: Vox sanguinis fratris tui clamat ad mē. Quod autem ad rationem profundam attinet, peccantes admonet ad pœnitentiam. Confessio enim pœnarum compendium est. Inde in iudicijs secularibus impositi eculeo torquen-

*Primi nostri
parētes et Iu-
das nō pecca-
runt inuiti.*

* *Matth. 15.*

* *1. Reg. 2.*

*Deus operatur
quod bonum
est, non quod
malum.*

torquentur negâtes, & quâdam tangit iudicem miseratio confitentis. Est quædâ in peccatis verecundia, & pœnitentiæ portio, crimen fateri, nec deriuare culpam sed recognoscere. Mitigat iudicem pudor reorum, excitat autē pertinacia denegantium. Vult te prouocare ad pœnitentiam Deus, vult de se sperari indulgentiam, vult demonstrare tua confessione quòd non sit auctor malitiæ. Nam qui peccatum suum ad quandâ referunt, vt gentiles asserunt, decreti aut operis sui necessitatem, diuina arguerentur, quasi iporum vis causa peccati sit. Qui enim necessitate aliqua coactus occiderit, quasi inuitus occidit. Ea verò quæ à nobis sunt, excusationē non habent: quæ autem præter nos sunt, excusabilia sunt. Sed quanto grauius peccato ipso, ad Deum referre quod feceris, & reatus tui inuidiam transfundere in auctorem non criminis sed innocentia. *Tom. cata in Deum 4. lib. 2. de Cain & Abel, Cap. 9.*

Deus non est auctor malitia.

Grauiissimum scelus est peccare in Deum velle deriuare

V I. Per liberum arbitrium sine gratia Dei hominem nullo modo posse coram Deo iustam vitam inchoare aut perficere.

Pelagiani dicunt ab homine incipere meritum per liberum arbitrium, cui Deus gratia retribuat adiumentū. Etiam hic eos refellit venerandus Ambrosius, dicens in expositione Esaiæ propheta: Quia humana natura sine diuina ope imbecilla est, ad medendum Deum auxiliatorem requirit. *Augustinus Tom. 7. lib. 4. cap. 11. contra duas epistolâs Pelagianorum ad Bonifacium.*

Humana natura sine diuina imbecilla est.

Frequens nobis de effugiendo seculo isto est sermo, atque vtinam quàm facilis sermo, tam cautus & sollicitus affectus. Sed quid peius est, frequenter irripit terrenarum illecebra cupiditatum, & vanitatum offusio mētem occupat, vt quod studeas vitare, hoc cogites, animoque voluas. Quod cauere difficile est homini, exuere autē impossibile. Denique voti eam

*Psal. 118.

In potestate
nostra non est
cor nostrum.

Sine auxilio
diuino homo
caelestia contē
plari non po-
test.

A Deo prepa-
ratur voluntas
hominis.

*Psal. 116.

*1. Cor. 10.

magis esse rem quam effectus, testatur Propheta dicendo: *Inclina cor meum in testimonia tua, & non in auaritiam. Non enim in potestate nostra est cor nostrum, & nostræ cogitationes, quæ improuiso offusæ mentem animumque confundunt, atque alio trahunt, quam tu proposueris. Ad secularia reuocāt, mundana inferunt, voluptuaria ingerunt, illecebrosa intexunt, ipsoque in tēpore, quo eleuare mentem paramus, insertis inanibus cogitationibus ad terrena plerumque deijcitur. Quis autem tam beatus, qui corde suo semper ascendat? Sed hoc sine auxilio diuino quomodo fieri potest? Nullo profecto modo. Tom. 1. lib. de fuga seculi, Cap. 1.

Visum est, inquit, & mihi affecuto à principio.] Cū inquit, visum est mihi, non negat Deo visum. A Deo enim preparatur voluntas hominis. Tom. 5. in explanatione proemij Euangelij secundum Lucam.

Factum est autem cū baptizatus esset: omnis populus, &c.] *Nisi Dominus custodierit ciuitatem, in vanum vigilauerunt qui custodiunt eam. Hæc de quodam psalmo. Audeo tamen etiam ego dicere, quod homo viam non possit adoriri, nisi Dominum habeat præuiantē. Tom. 5. lib. 2. Cōment. in cap. 3. Lucae.

Vides utique, quia Domini virtus studiis cooperatur humanis, vt nemo possit ædificare sine Domino, nemo custodire sine Domino, nemo quicquā incipere sine Domino. Et ideo, iuxta Apostolū, *Siue manducatis, siue bibitis, siue quid facitis, omnia in Dei gloriā facite. Lib. 2. Com. in idem cap. 3. Lucae: Quæ Ambrosij verba Augustinus contra Pelagium & Celestium citans, Videtis, inquit quemadmodum S. Ambrosius etiam illud, quod solent homines dicere, Nos incipimus, & Deus persicit, his verbis abstulit, dicens, neminem quicquam vel incipere sine Deo. Item in sexto libro eiusdem operis, cū de duobus illis feneratoris vnus debitoribus ageret, Secū dum hominem, inquit, plus fortasse offendit, qui plus debuerat, sed per misericordiam Domini causa mutatur, vt amplius dilgat, qui amplius debuit, si tamen oratiam consequatur. Ecce apertissime pra-

predicat Catholicus doctor etiam ipsam dilectionē, qua quisque Caritas donū
 que amplius diligit, ad beneficium gratiæ pertinere Ipsam de
 nique penitentiam, quam procul dubio voluntas agit, Domi-
 ni misericordiam et adiutorio fieri ut agatur in decimo eiusdem die et adu-
 operis libro dicit Ambrosius, ita loquens: Bone lacrymae que risofit, ut agat
 culpam lauant. Denique quos Iesus respicit, plorat delictum. *mus penitenti-*
 Negavit primo Petrus & non fleuit, quia nō respexerat Do-
 minus: negavit secundo & nō fleuit, quia adhuc non respex-
 rat Dominus: negavit & tertio, respexit Iesus, & ille ama-
 rissime fleuit. Legant isti * Euangelium, & vidoant Domi-
 num Iesum tūc intus fuisse, cum a sacerdotum principibus au-
 dretur, Apostolū vero Petrum foris & deorsum in atrio cum
 servis ad se cum tunc sedentem, nunc stantem, sicut veracissi-
 ma & concordissima Euangelistarum narratione monstra-
 tur. Vnde non potest dici, quod corporalibus oculis cum Do-
 minus visibiliter admonendo respexerit. Et ideo quod ibi scri-
 ptum est, Respexit eum Dominus: intus actum est, in mente *Christus quomodo Petrum respexerit.*
 actum est in voluntate actum est Misericordia Dominus la-
 zenter subuenit, cor tetigit, memoriā reuocauit, interiore gra-
 tia sua visitauit Petrum, interioris hominis usque ad exterior-
 res lacrymas mouit & produxit affectum Ecce quemadmo-
 dum Deus adiuuando adest voluntatibus & actionibus nos-
 tris Ecce quemadmodum & velle et operari operatur in nos-
 bis. Item in eodem libro idem S. Ambrosius, Nam si Petrus, in-
 quit, lapsus est, qui dixit, Et si alij scandalizati fuerint, ego
 non scandalizabor: quis alius in re de se presumat? Denique
 Dauid, quia dixerat, * Ego dixi in mea abundantia non mor-
 uebor in æternum, suam sibi iactantiam obfuisse profitetur dis-
 cens: Auertisti faciem tuam, & factus sum conturbatus. Au-
 diat iste tantum virum docentem, imitetur credentem, cuius
 fidem doctrinamque laudauit. Audiat humiliter, imitetur fide-
 liter, non de se perimaciter presumat ne pereat. Quid in eo
 pelago vult mergi Pelagus, vnde per petram liberatus est Pe-
 trus? Audiat eundem Antistitem Dei in sexto libro eiusdem
 operis dicentem: Cur autem non receperint eum, Euangelista
 ipse memorauit dicens: * Quia facies eius erat, euntis in Hie-
 rusalem, discipuli autem recipi intra Samariam gestiebant. ** Luca 9.*

Sed Deus quos dignatur vocat, & quem vult religiosum facit. O sensum hominis Dei, ex ipso haustum fonte gratia Dei. Deus, inquit, quos dignatur vocat, & quem vult religiosum facit. Videte si non propheticum illud est, * Misereror cuius miserus ero, & misericordiam prestabo, cui misericors fuero. Et illud Apostolicum, * Non volentis neque currentis, sed miserentis est Dei. Quia ut dicit etiam nostrorum temporum homo, eius quem dignatur vocat, et quem vult religiosum facit. Numquid aliquis dicere audebit non dum esse religiosum, qui currit ad Deum, ab eo se regi cupit, & voluntatem suam ex eius voluntate suspendit, & qui ei adherendo iugiter, vnus secundum * Apostolum, cū eo sit spiritus? At hoc totum tam magnum religiosi hominis opus, Pelagius non dicit effici, nisi arbitrium à Pelagii libertate. Contra autem B. Ambrosius ipsius tam excellentis ore laudatus, Dominus Deus, inquit, quem dignatur vocat, & quem vult religiosum vocat. Ergo ut currat ad Deum, & ab eo se regi cupiat, suamque voluntatem ex eius voluntate suspendat, ei; adherendo iugiter, vnus secundum Apostolum cum eo fiat spiritus, Deus quem vult religiosum facit. Et hoc totum homo nisi religiosus non facit. Quapropter nisi à Deo fiat ut hoc faciat, quis hoc facit? Hec Augustinus Tom. 7. lib. 1. de gratia Christi contra Pelagium & Celestium, Cap. 44. 45. & 46. Vide & eundem Augustinum eodem Tomo lib. de Natura & Grat. contra Pelagianos, Cap. 63.

* Exod. 33.
* Rom. 9.
* I. Cor. 6.

Venditi estis peccatis vestris. Adam enim se vendidit prior, ac per hoc omne genus eius subiectum est peccato. Quamobrem inquit, infirmum esse hominem ad præcepta legis seruanda, nisi diuinis auxilijs muniatur. Tom. 5. in cap. 7. Epist. ad Rom. Explicatur hæc de gratia Dei & viribus humane voluntatis Catholica assertio ex professo Tom. 2. lib. 2. de vocat. gent. Cap. 6. 8. 9. & 10. Tom. item 3. lib. Epist. 10. Epist. 84.

VII. Duplicem esse gratiam Dei, generalem & specialem; prauentem item & adiuuantem.

Quod si forte, quemadmodum quasdam gētes, quod non volunt, in consortium filiorum Dei nouimus

nonimus ad optatas, ita etiam nunc in extremis mundi partibus sunt aliquę nationes quibus non dum gratia Salvatoris illuxit: non ambigimus etiam circa illas occulto iudicio Dei tempus vocationis esse dispositum, quo Evangelium quod non dum viderunt, audiant atque suscipiant. Quibus tamen illa mensura generalis auxilij, quę desuper omnibus semper hominibus est præbita, non negatur: quamvis tam acerbo natura humana vulnere sauciata sit, vt ad cognitionem Dei neminem contemplatio spontanea plene valeat erudire, nisi obumbrationem cordis vera lux discusserit, quã inscrutabili iudicio Deus iustus & bonus non ita præteritis seculis quemadmodum in nouissimis diebus effudit. *Tom. 2. lib. 2. de vocat. gent. Cap. 6.*

In extremis mundi partibus sunt quędam nationes quibus etsi nondum gratia Salvatoris illuxerit, mensura tamen generalis auxilij, quę omnibus semper præbita est hominibus, non negatur.

Iacobus Apostolus de vocatione gentium dicit: Viri fratres audite me: *Simon narrauit quemadmodum primum Deus visitauit sumere ex gentibus populum nomini suo, & huic concordant verba Prophetarum, sicut scriptum est: * Post hæc reuertar, & reedificabo tabernaculum Dauid, quod cecidit, & diruta eius ædificabo, & erigam illud, vt requirant ceteri hominum Dominum, & omnes gentes super quas inuocatum est nomen meum, dicit Dominus faciens hæc: notum à seculo est Domino opus suum. * Simeon quoque ille cui responsum erat à Spiritu sancto non eum visurum mortem priusquam videret Christum Domini, de salute omnium gentium quę in Christo reuelabatur, hæc dixit: Nunc dimitte seruum tuum Domine secundum verbum tuum in pace: Quia viderunt oculi mei salutare tuum, Quod paraisti ante faciem omnium populorum, Lumen ad reuelationem gentium, & gloriam plebis tuę Israel. His & alijs testimonijs Scripturarum non dubie demonstratur istam ditissimam, potentissimam, benignissimam gratiam qua in nouissimo mundi tempore omnes gentes in regnum Christi vocantur, prioribus seculis in occulto Dei absconditã fuisse con-

* Act. 15.

* Amos 9.

* Luca 2.

Gratia Dei, qua in nouissimo mundi tempore oēs gentes in regnum

*Christi vocan-
tur, prioribus
seculis fuit ab-
condita.*

* 1. Tim. 2.

*Dona alia ge-
neralia, alia
specialia sunt.*

*Cooperatores
oportet nos ef-
se gratia Dei,
ut illa excitã-
rem, iuuantẽ,
& quotidie
prouehentem
vigilãter sub-
sequamur.*

filio. Et cur hac manifestatione qua nunc vniuersis nationibus innotescit, antea reuelata non fuerit, nullam posse scientiam comprehendere, nullam intelligentiam penetrare: cum tamen illud quod de bonitate Dei pijsime creditur, * quia omnes homines velit saluos fieri, & in agnitionem veritatis venire, non oporteat nisi perpetuum æternumque sentiri, secundum eas mensuras quibus Deus dona generalia specialibus nouit cumulare muneribus: ut & qui extorte, gratiæ fuerint, de sua nequitia redarguantur: & qui eius lumine enituerint, nõ in suo merito, sed in Domino gloriẽtur *Lib. 2. de vocat gen. Cap. 7.*

Quia manifestissime & prophetica & euangelica & apostolica doctrina nec superbos nos vult esse, nec desides: cooperatores nos esse oportet gratiæ Dei, ut illam excitantem, iuuantem, locupletantem, & quotidie prouehentem vigilanter & sobrie subsequamur, numquam cessantes ab actione gratiarum: quia inter secunda vitæ istius & aduersa, quibus gemina semper tentatione pulsamur, si proficimus, inde alimur si stamus, inde subsistimus: si recidimus, inde reparamur *Tom. 3. lib. Epist. 10. Epist. 84.*

VIII. Liberum arbitrium à gratia non destrui, sed sanari, iuuari & perfici.

*Nõ esse fiden-
dum proprijs
viribus.*

Non fidat (homo) de viribus suis, quæ etiã cum essent integra, non steterunt: sed per illũ querat victoriam, qui solus non est victus, & omnibus vicit. Et si querit, non dubitet querendi affectum ab illo se accepisse quem querit. Nec quia Spiritu Dei agitur, deo se puret liberum arbitrium non habere, quod ne tunc quidem perdidit quando diabolo voluntate se dedit, à quo iudicium voluntatis deprauatum est nõ ablatum. Quod ergo non interfectum est per vulnerantem, non tollitur per medentẽ. Vulnerus sanatur, non natura remouetur. Sed quod in natura perijt, non restituitur nisi ab auctore naturæ.

*Liberum arbi-
trium nõ tol-
litur per gra-
uam Dei.*

Tom. 2. lib. 1. de vocat. gent. Cap. 3.